

Megjelenik
minden hó 1-én és 15-én.

Előfizetési ár
Egész évre 6 frt o. é.
Félévre . 3 „ „ „

A közlemények és előfizetések bérmentve küldendők.

Szakhirdetések
egy petit hasábsora 6 krral
számítatik.

HASONSZENVI

KÖZLÖNY.

Előfizethetni

vidéken
minden es. kir. posta-
hivatal utján.

Gyöngyösön
a szerkesztőnél.

Egerben
az érseki lycéumi
nyomdában.

Alapos ismereteket terjesztő orvosi lap a homöopathiáról.

Szerkesztő-tulajdonos: **Horner István**, a gyöngyösi közkórház igazgató-főorvosa.

TARTALOM: Az észszerű gyógyászat alapja egyedül a józan tapasztalás. — Észleletek a gyöngyösi közkórházban 1865. évi első felében orvosolt betegekről (folytatás). — Nevezetes csont szűkösét. — Lapszemle. — Január havi kórházi kimutatás.

Az észszerű gyógyászat alapja egyedül a józan tapasztalás.

A gyógytani kérdések megfejtésénél e mai napig is azon szerencsétlen rendszer követtetik, miszerint azok korántsem a gyakorlati tények, hanem egyedül a megszokott vagy uralkodó theoretikai bölcsekedések után ítéltetnek meg, sőt ezek után alkalmaztatnak. Ez ellenkezik a gyógytudomány valódi fogalmával, mely csak azt tarthatja igaznak, amit a gyakorlat a betegségynál csalhatatlannak bebizonyít. Mi hasznát veszi a beteg a legékesebb demonstrációknak, mit nyer a beteg, ha neki bár cathedrai bölcseséggel életműveinek minden legkisebb kóros elváltozásai előterjesztetnek, és megfejtetnek? ha az orvos azon pillanatban, midőn a felfedezett kórok ellen segítséget kellene nyújtania határozatlanul, és kétségbeesve áll.

S melyek ezen megrögzött eljárásnak okai? Szerintünk többfélék: Az első azon iskolai bölcsesség, melyet szerencsétlenségünkre magunkkal a gyakorlatba átvisszünk. A fiatal-orvos oly erős meggyőződéssel lép ki a világba, hogy előtte már nincs meggyógyíthatatlan betegség, miként ha őt valaki az ellenkezőről akarná meggyőzni, azt tudatlannak, [vagy talán tébolyodottnak is tartaná. Azon kórok, melyek a klinikumban szemelátára meggyógyultak, az ő kezelése alatt is bizonyosan megfognak gyógyulni, melyek pedig halállal végződtek, azoknak természetesen és okvetetlenül meg kellett halniok, mert azok azon tanár elvei után orvosoltattak, kinek mindent a legjobban tudni kell, és kinek elveit ő most már szintén tulajdonává tette. Ezen okoskoskodás ép ott törik meg, hol annak a legerősebb támasz tulajdonittatik; miután azon kórok, melyeket meggyógyulni látott, lehetséges, hogy a magány gyakorlatá-

ban nem fognak meggyógyulni, holott ép azon kórok közül, melyeket meggyógyulni nem látott. az ő kezelése alatt nagyszámmal gyógyulhatnak még meg. A beteg kora, természete, a kór ideje, melyben orvoslás alá került, mindannyi fontos momentumok, melyek a kór kimenetelére határozott befolyással vannak; az első ok tehát: „jurare in verba magistri.“

A második ok: a systemák iránti konok előszereget, „aeger moriatur, tantum systema maneat incolumne.“ Ily elvből indulnak ki sokan, — a tudományosságot többre becsülvén mint a tapasztalást. Sem a híres Böerrhave figyelmeztetése „absque systemate coli debet medicina,“ sem azon tény, miként a titkos természet egy systemába magát beleilleszteni nem engedi, az ő meggyőződésüket meg nem változtatja, őket eszerint czélszerűbb eljárásra sem vezeti.

A harmadik ok az álszemérem. Sokan nem csak jól tudják, hogy az ő theoretikai tudományuk a betegágnál alaptalan, hanem egyéb rendszereket is megkísértenek, de ments Isten! azt bevallani, hogy ezek hasznosabbak, miután ezen becsületes vallomásuk őket bizonyosan a tudomány szentélyéből kizárná, sőt Vogel-frei-nak keresztelné.

A negyedik ok azon bizalmatlanságon alapszik, melylyel mások tapasztalatai iránt viseltetünk. Mindegyik magát elég okosnak tartván, egymástól tanulni nem akarunk. Ezen bizalmatlanság gyakran a legnagyobb következetlenségekre vezet, mert midőn fenhangon kiáltjuk, hogy másoknak nem hiszünk, azért valahányszor a gyakorlatban felakadunk, mohón kapunk egyes ajánlott szerek után, habár azoknak a nyers tapasztalásnál egyéb alapjok nemis léteznek.

Az imént elősoroltak az orvosi tudomány előhaladásának lényeges akadályaul szolgálnak, melyek lehe-

tetlenné teszik, hogy az, ami hasznos, mindenki által elismértessék, ami pedig káros, ugyesen elkerültessék.

A sikeres gyógyászat alapja tehát a józan észleletben és az idegen tapasztalatoknak kellő méltánylatában fekszik; ha elfogulatlanul, és ép érzésekkel a betegség folyamatát kísérjük, lesz módunk számtalan esetben tapasztalhatni, hogy a mindennaposá vált gyógykezelésnek a **mindennapos** nevezetnél egyéb érdeme a gyakorlatban alig marad, s viszont gyakran oly kezelésnek fogjuk sikerét látni, melyről tankönyvünkben említés sem tétetik. Ha az ekként nyert tapasztalatokat mindenki hiven feljegyezné, s azokat bátorsággal előterjesztené, mennyi hibáktól tisztulhatna meg a gyógytan, s mennyi felesleges kinzásoktól mentetnének meg a betegek?

Mielőtt ezen állításunkat példákban megerősítsenék, hogy a t. olvasó azon álláspontot, melyet a homöopathiában elfoglaltunk tisztán megítélhesse, szükségesnek láttam a következőket előre bocsátani.

Mint orvos növendék gyakorta valék szerencsés az akkori időben pestmegyei főorvosa bold: Forgó Mihályval társalogni. Bár a nevezett, mint tudós és szerencsés hasonszenvi orvos köztiszteletben állott, s mindenki által becsülve ismertetett, mindazáltal ezen ismeretségem a hasonszenvi gyógy mód iránt még csak hajlamomat sem ébreszté fel.

A homöopathia csak ábránd, így hallottam az iskolában, mi elegendő volt egy gyógy módot, melyet nem ismertem, megvetni. A gyakorlatba lépve, az 1831. cholera azonnal bő alkalmat nyújtott azon gyógy tudományunk alapelveit, melyet egyedül rationabilisnak nevezni szabad volt, gyakorlatilag megismerni. Az eredmény, melyet e gyógy mód milliók vesztegetése daczára a föld kerekiségén kivivott, mindenki előtt elég ismeretes, ezt tehát felemlíteni feleslegesnek tartom, annál inkább, mert: „de mortuis aut nihil, aut bene.“

Jól mondják, hogy a körülmények határoznak leginkább az ember sorsa felett. Azon vigasztalással, hogy nem minden betegség cholera, haladtam a kitűzött pályán még 4 évig, s bár mikor az örökös rationalismusba elcsiggedtem, egy consilium medicum azonnal mindent helyre ütött, — ha a beteg meghalt, kinek volt most már joga az ellen felszólalni?

1835-ben egy másfél éves gyermekem súlyosan megbetegszik, sem saját, sem számos tapasztaltabb orvosok rationalismusa nem volt képes a veszélyt eltávoloztatni; — beállott a sorvadás az ő rettentő körtünetivel. Már ekkor az atyai érzelem ébredvén fel keblemben félretéve minden álszemérmert városunkban lakó jeles ügyfelemhez, bold: Bognár Jánoshoz, ki élemedett korában volt kénytelen a homöopathia előnyeiről meggyőződni, és azt éltetőfogytáig a legnagyobb ragaszkodással gyakorolni, járultam, azon őszinte nyilatkozattal

kérve őt fel beteg gyermekem látogatására, hogy bár gyógy módjának nem hiszek, de tapasztalataiban helyezve bizalmamat, segítsen ha még lehet haldokló gyermekemen. Egy csepp-Arsenicum a 30-ik higitásból negyed napra a haldokló gyermek betegségének oly fordulatot adott, hogy ágyában felült, és rövid idő alatt egészségét tökéletesen vissza nyerte.

A háladatlanúság az emberi nemzetnek egyik szegyenítő tulajdona, mely az említett esetben engemet is annyira meglepett, hogy midőn bold. ügyfelem azt kérdé tőlem: hisz-e már a homöopathiának? azt felelém neki, hogy az csak szerencse volt!

A nemesis nem sok időre magamat ért utol. Egy, parádi gyalogutamból augustushóban visszatérve, miután már utközben szakadatlan izzadság, és szomjuság kinzott, szobámba érkezvén, ájultan rogytam le a földre, csak 8-ad napra tudtam meg mi történt légyen velem. Az ájulást erős láz, eszméletlenség, félrebeszélés, rángatózások, ekként mint mondják, inláz követte. Ágyamnál kit pillantok meg legelőször? a fiam megmentőjét B. J. orvostársamat. Nem mondhatnám azt kellemes meglepetésnek, miután gyógy módja iránt bizalommal nem viselteték, de értésemre esvén állapotom veszélyessége, melyet oly ügyesen tudott kormányozni, bele nyugodtam tanácsában, és folytattam gyógyszerinek bevételét. A gyógyszerek megtevék azon hatást, melyet ügyfelem várt, mely engemet tökéletesen kielégített.

Ily eredmény után nem volt természetesebb dolog, mint a hasonszenv sikerét bevallani, azt tanulmányozni és a betegágnál megkísérteni. Az 1836-iki cholera megnyitá erre előttem a tért, mely ebbeli meggyőződésemet vagy örökre ismét elfojtsa, vagy tartósan megalapítsa. Az első kísérletek már annyira fényesen sikerültek, hogy miután a betegek legnagyobb száma egyedül a homöopathiában keresé vigasztalását, én pedig reggeltől késő estig a betegek látogatásával úgy elvalék foglalva, hogy a segélyt keresők nagyrésze szükség esetében fel nem találhatott, cholera elleni porokat számozva a gyógyszer tárbán kellett rendelnem, honnét az illetők azt rendelet nélkül is megvásárolták, és betegeiknek beadták. Ugy az ekkori mint a későbbi tapasztalataimat e kór nemről 1848-ik évben sajtó útján nyilvánosság elé is bocsátottam.

A fiatal-orvos szerencsését a siker alapítja meg, melyet a beteg ágnál szerez. A gondolkozni, és mesterségét kimivelni vágyó orvos azonban a szerencse által sem elbizakodást, sem pihenést nem fog magának tulajdonítani. Az orvosi tudomány tapasztalásbeli tudomány s

nem elég egy ember élete arra, hogy mindenekeket kellően tapasztaljon.

Ha tehát a cholera körül kiérdeklélt működésem méltánylatra s terjedő bizodalomra szolgáltatott is alkalmat, és így elfoglaltságomat terjeszté, mindemellett minden fontosabb kóresetnél későbbi gyakorlatomban is azon kérdést állítám nem egyszer előmbe: vajjon azon kóroknál, melyeknél a hasonszenvi gyógyszerek sikerteleneknek bizonyultak be előttem; nem létezik-e a régi gyógymódnak biztosabb és helyesebb eljárása?

És itt értük el most már előadásunknak azon részét, melyben bebizonyítani igyekszünk, hogy a régi gyógymód mindennaposá vált szereje is a **mindennapos** nevezetnél alig birnak egyéb tulajdonsággal.

Hogy minden alaptalan ellenvetéseket egyszerre megszüntessek, előre kijelentem, hogy orvosi működésemet 35 év során mindig akként fogtam fel, hogy az ellenfél táborából eredett minden újabb eszméket olvasmány tárgyannak tekintettem, sőt meg mai napig is annak tekintem, azon elvet tartván mindenkor szemem előtt „hogy ha józanon saját gyógymódomról itélni akarok, szükséges hogy az ellenfél haladását is ismerjem“. — A kérelhetetlen ellenfél ugyan még ez ellen is azon észrevételét fogja alkalmazni, hogy talán azon magasztos eszméket nem valék képes megérteni, annál kevésbbé megemészteni, mely észrevétel ellen magamat védeni feleslegesnek tartom, jól tudván, miszerint non possumus omnia omnes; de legalább a jóakaratot és igyekezetet nem fogja tőlem megtagadni.

Ily elvekkel és készültséggel fogtam a hasonszenvi gyógymód birálatához. — Midőn buvárkodásom első éveiben egy csorvás lázban szenvedő beteg keresett nálam segedelmet, és a hasonszenvileg jelentett Ipecacuanha, pulsatilla, nux vomica a remélllet időre a kórt elnem távolíták, rendeltem hánytatót, vagy hashajtót a régi gyógymód elvei után. A beteg gyakran a hánytató után hasmenést, a hashajtó után hányást kapott, de még ez sem ingatá meg végképen hitemet ezen gyógyszerelés iránt, miután ezen ellenkező hatást az általános gyógyelvekből magamnak megmagyarázni képes valék, de megingatta az eredménytelenség, mely a legtöbb esetben ily gyógyszerelésre következett. A láz minden kiürítések daczára felmaradt, a száj íz sem javult, a nyomás a gyomorban néha méginkább nevedett, és így jobbadán a mesterséges elgyengítésnél egyéb czélt alig értem el. A közönséges orvos előtt ily eredménytelenség nem feltűnő, de a mely orvos más gyógyeljárást is ismer az előtt hasonló események számtalan combinatióra szolgáltatnak alkalmat.

Jelentkezett egy másik beteg hasmenéssel. Ipecacuanha, veratrum, phosphor, mercur s. a. t. nem szün-

tették meg a szenvedést. Ekkor eszembe jutottak a hatalmas Dower porok, a tannin, bizton hívém hogy ezek által czélt érek. Pár órai szüneten kivül, alig valék képes egyéb eredményt észlelni, és ha az iskola elvei szerint az adagot nagyobbitám, beállottak az opium kórtünetei s a kór az előbbi stádiumába tért vissza.

Egy tüdővészben szenvedő beteg rimánkodik, hogy fulladásait, mellnehézségét szüntessem meg; a tart. emet squilla, phosphor, s. a. t. nem birtak enyhülést szerezni. Visszaemlékezve a revellentiák általános ajánlatára körsöbögár tapaszt, authenrith kenőcsöt szorgalmatosan és nagy gonddal alkalmaztam. A szenvedés kettözve tűnt most már előmbe, mert a fulladás nem enyhült, a beteg azonfelül a mesterséges kinokat is kénytelen volt eltűrni.

Hosszasnak kellene lennem, ha mindazon kísérleteket feljegyezném, és elősorolnám, melyeket meggyőződéselem elérése kedvéért a gyakorlati téren véghezvittem, az előterjesztettek által anélkül is egyedül azt ohajtottam bebizonyítani, hogy minden kérdésnél, melyet kisírleteim alkalmával a két gyógymód között a betegágnál előmbe terjesztém, a tapasztalás feleletére vártam, mely e következő meggyőződésre birt:

1-ször Vannak kórok, melyek gyógyulása bármely rendszert kövessen az orvos nem eszközölhető.

2-szor Midőn a veszély valamely kóresetnél a legmagasabb fokon áll, és minden okoskodó gyógyszerelés alaptalannak bizonyul be; a hasonszenvi gyógyszerzetan elég esetben nyujt még vigasztalást, a veszélyt ily körülmények között is eltávoztatni és az életet megtartani. Ennélfogva:

3-szor Mentül veszélyesebb valamely kór lefolyása, annál biztosabban alkalmaztathatik a hasonszenvi gyógyrendszer.

4-szer Ha a természetes gyógyerőnek, mint az újabb időkben tanittatik, valóságosan oly nagy szerepe jut a kór eltávolítására, és az élet megtartására, akkor esztelenség massívus gyógyszerekhez nyúlni, miután a természet gyógyereje a veszélyt ezek nélkül is eltávolítja. Ebből következik:

5-ször Hogyha a hasonszenvi gyógyszer adagok nem használnak is, a természet gyógyerejét se nem akadályozzák, se meg nem változtatják.

6-szor Előfordulnak számtalanszor oly kóresetek: sőt a már egyszer meghatározott és világosan felismert kór lefolyása közben is oly változások, oly sajátzerü kórtünetek, melyeket összehangzásba hozni az okoskodó gyógymódnak nem lehet, hol tehát vagy tökéletes tétlenséget, vagy egyedül palliativumot kénytelen alkalmazni; midőn a hasonszenv az ő gyógyszerzetudományával hasonló esetekben is, természetszerű hasonlatossági

tetlenné teszik, hogy az, ami hasznos, mindenki által elismértessék, ami pedig káros, ugyesen elkertültessék.

A sikeres gyógyászat alapja tehát a józan észleletben és az idegen tapasztalatoknak kellő méltánylatában fekszik; ha elfogulatlanul, és ép érzésekkel a betegség folyamát kísérjük, lesz módunk számtalan esetben tapasztalhatni, hogy a mindennaposá vált gyógykezelésnek a **mindennapos** nevezetnél egyéb érdeme a gyakorlatban alig marad, s viszont gyakran oly kezelésnek fogjuk sikerét látni, melyről tankönyvünkben említés sem tétetik. Ha az ekként nyert tapasztalatokat mindenki hiven feljegyezné, s azokat bátorsággal előterjesztené, mennyi hibáktól tisztulhatna meg a gyógytan, s mennyi felesleges kínzásoktól mentetnének meg a betegek?

Mielőtt ezen állításunkat példákban megerősítenék, hogy a t. olvasó azon álláspontot, melyet a homeopathiában elfoglaltunk tisztán megítélhesse, szükségesnek láttam a követhetőket előre bocsátani.

Mint orvos növendék gyakorta valék szerencsés az akkori időben pestmegyei főorvosa bold: Forgó Mihályval társalogni. Bár a nevezett, mint tudós és szerencsés hasonszenvi orvos köztiszteletben állott, s mindenki által becsülve ismertetett, mindazáltal ezen ismeretségem a hasonszenvi gyógy mód iránt még csak hajlamomat sem ébreszté fel.

A homeopathia csak ábránd, ! így hallottam az iskolában, mi clegendő volt egy gyógy módot, melyet nem ismertem, megvetni. A gyakorlatba lépven, az 1831. cholera azonnal bő alkalmat nyújtott azon gyógy tudományának alapelveit, melyet egyedül rationabilisnak nevezni szabad volt, gyakorlatilag megismerni. Az eredmény, melyet e gyógy mód nulliók vesztegetése daczára a föld kerekégén kivivott, mindenki előtt elég ismeretes, ezt tehát felemlíteni feleslegesnek tartom, annál inkább, mert: „de mortuis aut nihil, aut bene.“

Jól mondják, hogy a körülmények határoznak leginkább az ember sorsa felett. Azon vigasztalással, hogy nem minden betegség cholera, haladtam a kitűzött pályán még 4 évig, s bár mikor az örökös rationalismusba elcsüggedtem, egy consilium medicum azonnal mindent helyre ütött, — ha a beteg meghalt, kinek volt most már joga az ellen felszólalni?

1835-ben egy másfél éves gyermekem súlyosan megbetegszik, sem saját, sem számos tapasztaltabb orvosok rationalismusa nem volt képes a veszélyt eltávolztatni; — beállott a sorvadás az ő rettenő kórtüneteivel. Már ekkor az atyai érzélem ébredvén fel keblemben félretéve minden álszemérmet városunkban lakó jeles ügyfelemhez, bold: Bognár Jánoshoz, ki élemedett korában volt kénytelen a homeopathia előnyeiről meggyőződni, és azt éltelogyáig a legnagyobb ragaszkodással gyakorolni, járultam, azon őszinte nyilatkozattal

kérvén őt fel beteg gyermekem látogatására, hogy bár gyógy módjának nem hiszek, de tapasztalataiban helyezve bizalmamat, segítsen ha még lehet haldokló gyermekemen. Egy csepp-Arsenicum a 30-ik higitásból negyed napra a haldokló gyermek betegségének oly fordulatot adott, hogy ágyában felült, és rövid idő alatt egészségét tökéletesen vissza nyéré.

A háladatlanság az emberi nemzetnek egyik szegényítő tulajdona, mely az említett esetben engemet is annyira meglepett, hogy midőn bold. ügyfelem azt kérde tőlem: hisz-e már a homeopathiának? azt felelém neki, hogy az csak szerencse volt!

A nemesis nem sok időre magamat ért utol. Egy, parádi gyalogutamból augustushóban visszatérvén, miután már utközben szakadatlan izzadság, és szomjuság kinzott, szobámba érkezvén, ájultan rogytam le a földre, csak 8-ad napra tudtam meg mi történt légyen velem. Az ájulást erős láz, eszméletlenség, félrebeszélés, rángatózások, ekként mint mondják, inláz követte. Ágyamnál kit pillantok meg legelőször? a fiam megmentőjét B. J. orvostársamat. Nem mondhatnám azt kellemes meglepetésnek, miután gyógy módja iránt bizalommal nem viselteték, de értésemre esvén állapotom veszélyessége, melyet oly ugyesen tudott kormányozni, bele nyugodtam tanácsában, és folytattam gyógyszerinek bevételét. A gyógyszerek megtevék azon hatást, melyet ügyfelem várt, mely engemet tökéletesen kielégített.

Ily eredmény után nem volt természetesebb dolog, mint a hasonszenv sikerét bevallani, azt tanulmányozni és a betegágnál megkísérteni. Az 1836-iki cholera megnyitá erre előttem a tért, mely ebbeli meggyőződésemet vagy örökre ismét elfojtsa, vagy tartósan megalapítsa. Az első kísérletek már annyira fényesen sikerültek, hogy miután a betegek legnagyobb száma egyedül a homeopathiában keresé vigasztalását, én pedig reggeltől késő estig a betegek látogatásával úgy elvalék foglalva, hogy a segélyt keresők nagyrésze szükség esetében fel nem találhatott, cholera elleni porokat számozva a gyógyszer tárbán kellett rendelnem, honnét az illetők azt rendelet nélkül is megvásárolták, és betegeiknek beadták. Ugy az ekkori mint a későbbi tapasztalataimat e kór nemről 1848-ik évben sajtó útján nyilvánosság elé is bocsátottam.

A fiatal-orvos szerencsésjét a siker alapítja meg, melyet a beteg ágnál szerez. A gondolkozni, és mesterséget kimivelni vágyó orvos azonban a szerencse által sem elbizakodást, sem pihenést nem fog magának tulajdonítani. Az orvosi tudomány tapasztalásbeli tudomány s

nem elég egy ember élete arra, hogy mindeneket kellő-
en tapasztaljon.

Ha tehát a cholera körül kiérdelemlett működésem méltánylatra s terjedő bizodalomra szolgáltatott is alkalmat, és így elfoglaltságomat terjeszté, mindemellett minden fontosabb kóresetnél későbbi gyakorlatomban is azon kérdést állítám nem egyszer előmbe: vajjon azon kóroknál, melyeknél a hasonszenvi gyógyszerek sikerteleneknek bizonyultak be előttem; nem létezik-e a régi gyógymódnak biztosabb és helyesebb eljárása?

És itt értük el most már előadásunknak azon részét, melyben bebizonyítani igyekszünk, hogy a régi gyógymód mindennaposá vált szereit is a **mindennapos** nevezetnél alig bírnak egyéb tulajdonsággal.

Hogy minden alaptalan ellenvetéseket egyszerre megszüntessem, előre kijelentem, hogy orvosi működésemet 35 év során mindig akként fogtam fel, hogy az ellenfél táborából eredett minden újabb eszméket olvasmány tárgyannak tekintettem, sőt meg mai napig is annak tekintem, azon elvet tartván mindenkor szemem előtt „hogy ha józanon saját gyógymódomról itélni akarok, szükséges hogy az ellenfél haladását is ismerjem“. — A kérlelhetetlen ellenfél ugyan még ez ellen is azon észrevételét fogja alkalmazni, hogy talán azon magasztos eszméket nem valék képes megérteni, annál kevésbbé megemészteni, mely észrevétel ellen magamat védeni feleslegesnek tartom, jól tudván, miszerint non possumus omnia omnes; de legalább a jóakaratot és igyekezetet nem fogja tőlem megtagadni.

Ily elvekkel és készütséggel fogtam a hasonszenvi gyógymód birálatához. — Midőn buvárkodásom első éveiben egy csorvás lázban szenvedő beteg keresett nálam segédelmet, és a hasonszenvileg jelentett Ipecacuanha, pulsatilla, nux vomica a remélet időre a kórt elnem távolíták, rendeltem hánytatót, vagy hashajtót a régi gyógymód elvei után. A beteg gyakran a hánytató után hasmenést, a hashajtó után hányást kapott, de még ez sem ingatá meg végképen hitemet ezen gyógyszerelés iránt, miután ezen ellenkező hatást az általános gyógyelvekből magamnak megmagyarázni képes valék, de megingatta az eredménytelenség, mely a legtöbb esetben ily gyógyszerelésre következett. A láz minden kitirítések daczára felmaradt, a száj íz sem javult, a nyomás a gyomorban néha méginkább nevedett, és így jobbadán a mesterséges elgyengítésnél egyéb czélt alig értem el. A közönséges orvos előtt ily eredménytelenség nem feltűnő, de a mely orvos más gyógyeljárást is ismer az előtt hasonló események számtalan combinatióra szolgáltatnak alkalmat.

Jelentkezett egy másik beteg hasmenéssel. Ipecacuanha, veratrum, phosphor, mercur. s. a. t. nem szün-

tették meg a szenvedést. Ekkor eszembe jutottak a hatalmas Dower porok, a tannin, bizton hívém hogy ezek által czélt érek. Pár órai szüneten kivül, alig valék képes egyéb eredményt észlelni, és ha az iskola elvei szerint az adagot nagyobbitám, beállottak az opium kórtünetei s a kór az előbbi stádiumába tért vissza.

Egy tüdővészben szenvedő beteg rimánkodik, hogy fulladásait, mellnehézségét szüntessem meg; a tart. emet squilla, phosphor, s. a. t. nem bírtak enyhülést szerezni. Visszaemlékezve a revellentiák általános ajánlatára kőrösbogár tapaszt, authenrith kenőcsöt szorgalmasan és nagy gonddal alkalmaztam. A szenvedés kettőzve tűnt most már előmbe, mert a fulladás nem enyhült, a beteg azonfelül a mesterséges kinokat is kénytelen volt eltűrni.

Hosszasnak kellene lennem, ha mindazon kísérleteket feljegyezném, és elősorolnám, melyeket meggyőződéseim elérése kedvéért a gyakorlati téren véghezvittem, az előterjesztettek által anélkül is egyedül azt ohajtottam bebizonyítani, hogy minden kérdésnél, melyet kisírleteim alkalmával a két gyógymód között a betegágnál előmbe terjesztém, a tapasztalás feleletére vártam, mely e következő meggyőződésre birt:

1-ször Vannak kórok, melyek gyógyulása bármely rendszert kövessen az orvos nem eszközölhető.

2-szor Midőn a veszély valamely kóresetnél a legmagasabb fokon áll, és minden okoskodó gyógyszerelés alaptalannak bizonyul be; a hasonszenvi gyógyszeretan elég esetben nyujt még vigasztalást, a veszélyt ily körülmények között is eltávoztatni és az életet megtartani. Ennélfogva:

3-szor Mentül veszélyesebb valamely kór lefolyása, annál biztosabban alkalmaztathatik a hasonszenvi gyógyrendszer.

4-szer Ha a természetes győgyerőnek, mint az újabb időkben tanittatik, valóságosan oly nagy szerepe jut a kór eltávolítására, és az élet megtartására, akkor esztelenség massívus gyógyszerekhez nyúlni, miután a természet győgyereje a veszélyt ezek nélkül is eltávolítja. Ebből következik:

5-ször Hogyha a hasonszenvi gyógyszer adagok nem használnak is, a természet győgyerejét se nem akadályozzák, se meg nem változtatják.

6-szor Előfordulnak számtalanszor oly kóresetek; sőt a már egyszer meghatározott és világosan felismert kór lefolyása közben is oly változások, oly sajátzerű kórtünetek, melyeket összehangzásba hozni az okoskodó gyógymódnak nem lehet, hol tehát vagy tökéletes tétlenséget, vagy egyedül palliativumot kénytelen alkalmazni; midőn a hasonszenv az ő gyógyszer tudományával hasonló esetekben is, természetzerű hasonlatossági

törvényét bizton fordítja a kórtünemények összesége ellen.

7-szer Léteznek számtalan kórnek, hol a gyomor és belek rendkívüli izgatottsága következtében massivus adagokat bár mily kis részben adni nem is lehet, vagy gyermekeknél, kik minden rosziú gyógyszer bevételeitől irtóznak, és gyakran a szülők vigasztalhatatlanságára ellenszegülnek, — ily esetekben a hasonszenvi gyógyyszerek valóságos isteni adományok.

Észleletek

a gyöngyösi közkórházban 186³/₄-ik év első felében orvosolt betegekről.
(Folytatás)

Evesedés-csecs. Csecs-lob előfordulhat nőknél a szoptatás, vagy elválasztás alatt, de származik néha egyéb időszakokban is. Meggyuladhat pedig, vagy csak a külbőr és sejszövet, vagy maga a csecs állomány. Az előbbi szoros életrend, száraz-meleg borongatásokon kívül alig kíván más gyógykezelést, az utóbbi többnyire évesedésbe és keményedésbe megy által. Midőn az évesedés beáll, a szenvedő részt tejben főzött lenmagliszttel melegen borongattatjuk, belsőleg pedig a **mercurt** adagoljuk a legjobb sikerrel; ha a fájdalom nagy, és a daganat igen vörös a **phosphort** használjuk. A mell-tályogot soha késsel nem nyitjuk ki, hanem a feltakadást mindenkor a természetre bizzuk, a mesterséges felmetszéseknél nem ritkán láttuk a gyakorlatban szomorú kimenetelét. A sebet rendesen tisztogatjuk, száraz tépéssel befedetjük, és az egész mellnek melegen tartását ajánljuk. A genyedés időszakában belsőleg **siliceát** alkalmazunk.

A két eset mely kórodánkban előfordult már az évesedés időszakában vétetett fel. Az egyik a fenemlített gyógykezelés után 11-dik napra egészséggel elbocsáttathatott, a másikonál azonban az évesedésen kívül, a csecsnek nagy része megkeményedett, mely keményedés csak a **belladonna** és később a **clematis** állhatatos használatára oszlott el, eszerint e beteg tökéletes meggyógyulására 87 nap kivántatott

Evesedés-csecsbimbó. Ezen szenvedéssel előforduló 21 éves betegünkénél, ki tudva levő ok nélkül néhány nappal az előtt erős lázt kapott; a forróság alatt a jobb emlőn a bimbók kifakadoztak, 12 nap alatt egészséggel hagyta el az intézetet, mintán a láz a **bryoniára** megszűnt, a csecsbimbók pedig egyedül a sebek tisztán tartása következtében behégedtek.

Csont-szű (caries). A csontszövetnek ezen kinos elváltozása bekövetkezhetik vagy külső okok után, mint: ütés, elesés, de kivált a csontthártyának külön-

féle sérülései folytán, mely esetekben jobbadán felületes; vagy belső okokból, mint görvélykór, bujakór, köszvény vagy némely a természet által megszokott és elfojtott kifolyásokból, mint vérzésekből, fehérfolyásból lábizzadásokból. Gyakran a kezdetben egyszerű sebek is, ha rosszul orvosoltatnak, vagy elhanyagoltatnak, a csont megpuhulását, porhanyóságot, s így csont-szűt idézhetnek elő.

Az ekként kóros csont vagy lemeztelenítve van már a lágy részekről, midőn tehát annak állapotja felett a vizsgáló tövel meggyőződhetünk, vagy még lágy részekkel bevan fedve, a midőn a daganat kifakadván. bűzös genyt választ el, vagy a még oly csekély seb is, ha halvány, szélei duzzadtak, kemények taplós-lussal vannak körülvéve, azon gyanúra nyujthat alkalmat. hogy alatta a csont is megvan támadva.

A csontszűnek belső orvoslását minden esetben a sebeszet általános rendszabályaival kötjük össze. A sebek lágymeleg-vizzeli tisztogatásán kívül, az elvált csont darabokat eltávolítjuk, sőt midőn azok a lágy részek által visszatartoztatnak, tág mettszés által ezektől elválasztjuk. Belsőleg **asa foetidát** használunk, ha a geny bűdös, az általános állapot azonban kielégítő. Ily esetekben megtörténik, hogy a nevezett szer sikertelennek tapasztaltatván, azt **creosot**-tal cseréljük fel. **Phosport** adunk, midőn a beteg sápadt, és a geny veszteség által ereje hanyatlik. **Mezereumot** folytonosan, ha hasgató fájdalmakat érez a szenvedő tagban. **Chinát** vagy **arsenicumot**, ha a szenvedést erős láz kíséri. Ha a fájdalmak a sérült csontban időváltozásokra jelennek meg, ekkor a **silicea** adagolásától a legtöbb esetben kedvező sikert láttunk.

Roncsolódott sebbel 10 egyén került orvoslás alá. Ezen sérülések általában tompa eszközzel, és pedig 3 ízben a fejen, a többiben a végtagokon okoztattak. Azon esetekben, hol az ütés a koponyát érintette. kisebb-nagyobb mértékben agyrázkodás jelenségei is valának észrevehetőek. Nagyobb vérzések egy esetben sem tapasztaltattak, hanem midőn a segedelem elkésett, daganat, gyuladás, láz, és fájdalom nem hiányzottak.

Egyszerű roncsolódásoknál hideg borongatásokon kívül egyéb szert nem alkalmaztunk; midőn egyszers-mint az agynak szenvedését tapasztaltuk, ez esetben a borongatásokon kívül belsőleg **arnicát**, sőt ha a gyuladás nagyobb volt, **aconitumot** is adtunk. Midőn az ütés után valamely tagban gyuladás, daganat támadtak, bár láz észleltett is, az **arnican** kívül más szerezre szükségünk soha sem volt. Tályogok támadását ily sebeknél nem tapasztaltuk. A sebek gyógyulása évesedés által történt.

Metszett sebek. Ezeknek gyógyítása egyszerű; a

seb szélei, vagy ragasztó flastrommal huzzattak össze, vagy ha a seb nagyon tátongó volt, varrannyal illesztettek össze. Hideg borogatások a gyuladás elosztatásig, és hol nevezetesebb életművek sértettek meg, az **arnica**nak belső adagolása mellett mindenkor célhoz vezettek, a hegedés evesedés nélkül következt be.

Lőtt seb egy fordult elő. A puská csöve csak puska-porral volt megtöltve, a vigyázatlan pénzügyőr a bal tenyerét a cső végére tartá midőn a fegyver elszült, és bal hüvelyk uján és a tenyere fele részén a bőrt és ezalatti lágy részeket összetépte. Midőn a kórodába hozattott, már bő evesedés vala jelen. A lőtt sebeknek veszélyes indulata saját tapasztalásunk után is eléggé ismeretes lévén előttünk, minden gondot oda tordítánk, hogy a geny stillyedést megakadályoztassuk, és a fenésedés bekövetkezését eltávolítsuk. Az elsőt a szenvedő rész célszerű bepólyázása által értük el, a másikat szorgos tisztogatás és belsőleg a **silicea** adagolásával. 28 napig tartó orvoslás után a beteg meggyógyulva bocsáttatható el.

Harapott sebek. A lőtt sebek után a harapott sebeket tapasztaltuk a legveszélyesebb és legmakacsabaknak. Midőn a seb felületes, hideg borogatásokon kívül alig volt egyéb segedelemre szükségünk; az általunk észlelt esetek azonban oly időszakban hozattak már a kórodába, midőn a seb gondatlan elhanyagolás folytán elterjedt, és bő genyedésbe ment által. A sebek tisztogatása, belsőleg a **silicea** adagolása mindamellett célhoz vezettek, két esetet kivéve, melyek a kórházban ép azon időtájban kifejtett fenésedés következtében szintén hirtelen megfenésedtek, mely kóreseket az ismétlés kikerülése tekintetéből azon a helyen fogunk felemlíteni, hol a fenésedésekről szolandunk.

Végtagok idült **fekélylyel** felvétetett 11, közülök meggyógyult 10, meghalt 1. — Ezen fekélyek a felvételkor általában zsongtalan természetűek valának, noha a kezelés alatt egyes esetekben gyuladós indulatúakká is átváltak, néha a beteg gondatlanságból a szenvedő részét megerőltette, vagy vigyázatlanságból megsértette.

A végtagok fekélyesedését mi soha egyedüli helybeli szenvedésnek nem tekintettük, mert ha már azon mindennapi észlelet dönthetetlenül áll, hogy sokan a legcsekélyebb megvakarás után évekig tartó fekélyeket kapnak, midőn másoknál a legnagyobb erőszak után támadt seb hely hirtelen begyógyul; midőn számtalan esetben egy csekély metszés, idült fekélyeket szerez, holott másoknál a legmélyebb sebek is rövid idő alatt behagednek; ha ezen mindennapi tapasztalást még a betegek szorgalmas kikérdezésével is kapcsolatba hozzuk;

ritka esetben fogjuk találni, holily fekélyek vagy örökség, vagy belkórok által ne vennék származásukat. Azon ellenvetés, hogy ily kórok a legtöbb esetben egyedül külső gyógyszerelés által meggyógyultak, nem ingatja meg előbbi állításunkat, mert 26 évi kórházi észleleteink alatt nem kisszámmal fordultak nálunk elő betegek, kik már más kórodában lábfekélyeikkel orvosoltattak, és a fekély behagedett, alig tettek azonban csekélyebb utazást, a fekély kifakadt, és a beteg újra kénytelen volt ezen idült szenvedései ellenében ismét valamely kórodában segedelmet keresni. Őszinte bevalljuk azonban, hogy a hasonszenvi eljárás mellett ilynemű fekélyek orvoslása gyakran hosszadalmas, néha éven túl is terjedő, de ily esetekben is, melyek kezelésünk alá kerültek, azzal vigasztalhattuk magunkat mindenkor, hogy a gyógyulás tartós volt, és nem egy betegnek mentettük meg béketűrésünk és fáradhatatlan szorgalmunk által oly tagját, mely más kezelés mellett okvetetlenül csonkítással fejeztetett volna be.

A hasonszenvi gyógyszerek választására határozott és egyedüli betolyással van: a fekély természete, s így a vérvegyület, mely e fekélyt feltartja, — a fekély alakja, és az azt kísérő specialis kórtünetek; mint a daganat, a fájdalom neme, a fekély külső színe, az elválasztott geny tulajdonsága, végre az általános állapot.

A fekélyek külszerelése körül ezen eljárást gyakoroljuk: a fekély tisztán tartására a legfőbb figyelmet fordítjuk, a geny mennyiség elváasztásához képest egyszer, néha naponkint kétszer is azt kifecskenedezük, és bekötözzük. A fekélyt mindenegyéb külszerek mellőzésével, egyedül száraz, tiszta tépéssel fedjük be. Lágyító, erősítő, összehúzó külszereket, melyekkel ezélnakat korább elérni hittük, elég esetben kísértettük meg, de ezek soha célunkhoz közelebb nem vezettek. Ha a fekély gyuladós indulatúvá válik, hideg, ha megterésedik meleg borogatásokat alkalmazunk. Ha geny-stillyedést, vagy sipolokat veszünk észre, azokat minden halasztás nélkül felmetszük, a hol pedig e fájdalmas műttétel még kikerülhető, vagy nemesebb részek tetemes sérülése nélkül nem eszközölhető, ott alkalmas nyomást, és szoros polyázást használunk.

A belső gyógyszerelésnél ezen jelentésekből indulunk ki;

A hol a fekély régi egyszerű, fájdalom nélküli, ott adjuk a **sulfurt**. Ha a fájdalmak égetők, az **arsenicumot**. Ha egyedül az érintésnél fájdalmasak: a **lachesist**. Ha a fájdalommal daganat is van összekötve: **belladonnát**. Ha kopogást érez a beteg a fekélyben **hepar sulfurist**. Ha a fájdalmak szaggatók hasgatók: **graphites**, **lycopodiumot**. Ha feszülők: **coniumot**. Ha kékkes szederjes színűek: **aurum**, **coniumot**. Ha könnyen vér-

zenek: **acidum phosphoricumot**. Ha fenésedettek: **arsenicumot**, **chinát**. Ha rothasztó indulatuak: **kreosotum**, **acidum muriaticumot**. Ha sipolyosok: **siliceát**. Ha taplósak: **mercur**, **lachesist**. Ha tulságosan sarjadzanak: **graphites**, **petroleumot**.

Az orvoslási időt tekintve, melyet ilyenmű betegek igénybe-vettek: egy meggyógyult 13. — egy 19. — kettő 21. — egy 33. — egy 45. — egy 50. — egy 67. — egy 84. — egy 244. nap alatt, a tizenegyedik egy 78 éves kuldus 36 napi ápolás után meghlt.

Visszeres fekélyek. Ezen fekélyek igen lassan fejlődnek ki, a visszér megdagad, egyenetlen, kék, néha fekete színű csomókat képez, gyakran a külbőr meggyulad, tályog, evesedés, fekély támad belőle, mely a visszéres állapottal szoros összekötetésben áll.

Ilyenmű fekélyek gyógyításánál első teendőnk a fekély tisztán tartása után a szenvedő tagot bepólyázni, azt nyugalomban tartatni, belsőleg pedig **sulfurt** adagolni.

Mind a két betegünk, kik e kórral előfordultak nők valának, egyik egy főzőné, a másik egy koldusnő, 32 és 36 évesek. Az előbbinél a gyógyulás 61, a másiknál 47 nap alatt következett be.

Köszvényes fekélyek. Ezek általában köszvényben szenvedő betegeken észlelhetnek, melylyel vagy nyílt, vagy pedig még homályos összekötetésben léteznek. E nemű fekélyeknek külalakja alig távozik el a többi fekélyekétől, abból mindazáltal felismertethetnek, hogy idő változásra rosszabbodnak, a csendes időben javulnak. Sok esetben azonfelül az elválasztott nedv étető, és kínos fájdalmakat okozó. A köszvényes fekélyek orvoslásánál a bujakóros complicatiokra mindig figyelemmel legyünk.

A két beteg, ki ezen kórnmekkel kórodánkban segedelmet keresett, egy férfi, és egy nő volt; az első 20 nap alatt a **silicea** adagolása után meggyógyult, midőn a nő, bujakóros összekötetés végett a **nitri acidum** 48 nap i használata után bocsáttathatott csak el.

Rühös fekély. H. M. csapó segéd, pár évvel ezelőtt rühben szenvedett, azóta bőre soha egészen meg nem tisztult, sok ideig számtalan keléssel volt baja, négy héttel ezelőtt mindakét lábszárán fekélyek támadtak, melyek szélei gyuladtak, és kiállhatatlan viszketéget okoznak. 14 nap alatt a **sulfur** belső adagolására, és fekélyeinek tisztogatására, meggyógyulva hagyta el az intézetet.

Görvélyes torok fekély. Egy 19 éves gyenge testalkatúsú leány, kinek mindezeideig hószáma nem jelent meg, jött a nevezett kórral orvoslás alá. A fekélyek egyik fültövétől a másikig egész egy koszorut képeztek, némelyek mélyek, mások felületesek, mindannyian

azonban igen rosszszagú genyrt választottak el. A beteg arca puffadt, sápadt, helylyel-helylyel kivörösödött, étvágya jó, hasa felfúvódott, de nem fájdalmas, lábaira gyenge, minden mozgást kerül. E kór orvoslását **calcareo carbonica**-val kezdtük meg, s bár a lefolyás igen hosszú volt, miután azonban e szernek üdvös hatása napról napra tisztábban valósult, azt következetesen folytattuk, és örömeinkre ezen súlyos beteg 114 napi orvoslás után tökéletes épiséggel távozatott az intézetből.

(Folyt. köv.)

Nevezetes csontszú-kóreset.

Fábián Erzsébet, 17 éves, Csány helység, Heves megyei születésű, 1863-dik évi június 13-kán e következendő állapottal vétetett fel a kórodába:

Az Anamnesisből kiderült, hogy mintegy fél év előtt az egyenes földön menve megcsuszamlott, elesett, honnét maga erejéből többé felkelni nem birt. Haza vitetvén a lábszárát eltöröttnek nyilvánították, azt zsindelek közé bekötötték, azonban a helyett hogy a csontbőr végei összeforrottak volna, a megtört helyen fekélyesedés, a csontnak a bőrtől lemezitelenítése, és szuvasodása állott be. Ily elhagyatott állapotban volt e szerencsétlen leány fél évig, sőt azon idő alatt mindenféle kuruzsolások sem hiányoztak.

Jelen állapot. Az arcz kifejezése halvány, sápadt a test az idő korhoz képest kifejeletlen, sovány, bár étvágya rendes, lázza nincsen, havi tisztulása mindez ideig nem jelent meg. A bal láb alszára az alsó harmadtól kezdve felfelé a sipsont dudoráig egészen lemezitelenítve találtatott, azon a helyen pedig a hol a sipsont lemezitelenítése kezdődött, a csont ketté törve lenni találtatott, a tört vég a bőrt keresztül lyukasztván, fél hüvelyknyire kiállott. Megfogván a sipsont törtvégét ez által a térd büttyököt, és az egész izesülést fájdalmas mozgásban lehetett hozni. A környi lágy részek barna sápadtak valának és az egész állapot akként tünt fel, mintha a sipsont legnagyobb része majd nem a térd izesülésig elválni, és a csontszú a sipsontot felemészteni akarná. A leány lábára állni, vagy azzal legcsekélyebb mozgást tenni, képtelen volt, ezekhez járult igen bő rosszindulatu eves elválasztás.

Ily állapotban találván a beteget, elhatároztatott a leányt tápláló eledelkkel erőre juttatni, a genyvesedést mennyire lehetséges javítani és ha e czéljeleretik, a térd felett a czomb csonton a csontkitást véghez vinni. Nem sietve ezen indicatióval, néhány heti gyógykezelés után nagy örömeinkre és meglepetésünkre azt tapasztaltuk, hogy a fentebb leirt sipsont mezelen része egész kiterjedésé-

ben, részint mint lebeny, részint tömör csont alakban, egy egész, sőt másfél hüvelyknyi hosszú, 2—5 vonal vastag darabokban elvált, és a levált részeken a csont belsejéből hús szömlöcsök alakultak; a genyedés mindinkább csekély, a környi részek piros színre változtak; a beteg azonfelül erőben nevedett, s így a csonkítás nem csak feleslegessé vált, hanem a csontszű meggyógyult, az eddig nyomorult leány lábaira felállni és járni tudott, a csont kiállításának legkisebb jele sem maradt, őt ekként az intézetből ugyanazon év július 31. kén tehát félévi gyógyítás után egészséggel haza bocsáthattuk.

Külsőleg a sebet lágy meleg vízzel szorgalmasan tisztogattuk, azt száraz tépéssel befedtünk, midőn némely helyeken sipolyokat észrevettünk, azokat rögtön késsel felnyitottuk belsőleg pedig a **phosphort** adagoltuk.

Lapszemle.

Az Allgem. hom. Zeitung 70-dik kötete, Lipszén 1865. jan. 2-kán megjelent 1-ső számának foglalata:

1-ször. **A hasonszenv 1863-dik évben.** Rövid visszapillantás, a szerkesztőtől. — Helyesen jegyeztetik meg már az előszóban, hogy hasonló visszapillantás a szak emberének kedves szolgálatot szerez, miután a netalán felejtettek újra emlékeztetbe hozza, azonfelül módot nyújt a multak felett elmélkedni, hasonlításokat felállítani, ekként a hasonszenv-előhaladását egy meghatározott rövidebb időszak alatt megbirálni.

A gyógyszer-tan kimivelődése csekély haladást tett. Új kémlődések egyedül három gyógyszerrel történtek, melyek élettani hatása mindaddig tudva nem volt. Lithion carbonicum **Hering** által, spiraea ulmaria **Bojanus**, Arundo mauritaniaca **Patti Chagon** által. Az utánkisirletek közül **Zlatarovich** műve az agaricus muscariusról legjelesebb és legtökéletesebbek közé tartozik. **Hoppe** tanár terjedelmes utánkisirlete a Chamomilla vulgaris felett még nincs befejezve. Csekélyebb értékek: az euphrasia után vizsgálata **Kleinert**-től, a pulsatilla-é **Lembke**-től, a clematis erecta, és chamomilla vulgaris-é **Hencke**-től, melyek egyedül töredékeknek tekinthetők.

A hasonszenvi gyógyszer-tannak, az abban előforduló csalódások és tévedések kitisztázása és helyreigazítására, **Roth** és **Langheinz** tettek indítványt. A példák, melyeket állításuk igazolására felhoztak nem birtak kellő érvényre emelkedni. Ily fontos mű egyesek ereje által nem is kivihető, ez okból **Langheinz** indítványa: egy különös élettani gyógyszerhatástan együletet alakítani, a legkorszerűbb.

A gyógyszerhatástan egyes gyógyszereknek a hasonszenvi irodalomban szintén megjegyzésre méltó. Így

előterjeszti **Rückert** az apis és lacerta agilis bővebb megismertetését, **Blóde** a secale cornutum hatását, **Neumann** a thea helybeli és általános kórtüneteit, **Ackermann** a tartarus emeticus működését különösen a szivere, **Lamy** a thallium, **Kissel** a phosphor, **Traube** a nicotin, **Rosenthal** a jódkészítmények, **Berg** a hydrocotyle asiatica külön hatásait.

A homöopathia elméleti fejlesztése körül különféle öröndetes mozzanatok találunk. **Bruckner**, Remak galvanotherapiáját használá fel a simile, és a gyógyszerek ritka ismétlésének megerősítésére. **Böninghausen** aphorismái osztatlan helyesléssel találkoztak. A gyógyszerek elő s utó működéseit **Hoppe** taglalta **Aegidi** a gyógyszerek ritka ismétlését melegen támogatta. **Porges** a hasonszenvi elvnek alaposságát az ásvány források használatánál ritka ügyességgel bizonyítja be. Értékesek, és élesen átgondolva voltak **Grauvogel** több rendbéli munkái, melyek által a homöopathiát a természet-törvényekbe megalapítani igyekezett. Végre érdekesek és vélemények, pusztaszavaknál fontosabbak **Szontágh** microscopikus kisirletai, melyeket néhány gyógyszer-dörzsölésekkel Pesten véghezvitt, melyek **Mayrhofer** ebbeli kémlődéseivel méltán csatolthatnak.

(Folytatás következik.)

2-dik cikk. **A szabad gyógyszerosztásról** **Kick** tanár által Bécsben. Itt elősoroltatnak azon érvek, melyek a hasonszenvi szerek szabad kiosztását az orvosok által megalapítják. A cikkíró összeállítja e helyen mindazon nevezetesebb érveket, melyeket az említett ügy mellett **Stens**, **Hoppe**, **Brefeld** sőt maga **Rademacher** e célra vonatkozó irataikban kiadtak. Az egész cikk igen ügyesen van szerkesztve, azonban kivonatra nem alkalmas, s így kiket érdekel, azokat vagy a nevezett írók munkáira, vagy a fentemlített cikk olvasására kénytelenítettünk utalni.

(a jövő számban folytatattatik.)

3-dik cikk: **hasonszenvi gyógyítások**, czime alatt if. **Goullon** H. tr. s gyakorló orvos által Remdából, egy tenyérrnyi kiterjedésű **nyakszirt sömör** esete közölte-tik, mely a rhus toxicodendron használatára 8 nap alatt tökéletesen meggyógyult. Miképen jött e gyógyszer választására? ezen történettel deríti fel. Mint orvosnövendék, a jénai egyetem sebészi osztályában egy reggelen egy nő keresett segedelmet egyik karjának mélyen szétterjedő hólyagos kútege ellen, mely az általa észzelettel tökéletes hasonlatosságban volt. Ép midőn a kórt a jegyzőkönyvbe mint napszúrás beigtatni akarták, előmutat a nevezett nő egy zöld levelet, milyen a szénagtjtésnél a fű között bőven elterjedve volt, mely mint monda a szenvedő karját érzékenyen érintette, és ekként a hólyagos kúteget előidézte. Ezen zöld levél nem volt

zenek: **acidum phosphoricumot**. Ha fenésettek: **arsenicumot**, **chinát**. Ha rothasztó indultuak: **kreosotum**, **acidum muriaticumot**. Ha sipolyosok: **siliceát**. Ha taplósak: **mercur**, **lachesist**. Ha tulságosan sarjadzanak: **graphites**, **petroleumot**.

Az orvoslási időt tekintve, melyet ilyenmű betegek igénybe-vettek: egy meggyógyult 13. — egy 19. — kettő 21. — egy 33. — egy 45. — egy 50. — egy 67. — egy 84. — egy 244. nap alatt, a tizenegyedik egy 78 éves kuldus 36 napi ápolás után meghlt.

Visszeres fekélyek. Ezen fekélyek igen lassan fejlődnek ki, a visszér megdagad, egyenetlen, kék, néha fekete színű csomókat képez, gyakran a külbőr meggyulad, tályog, evesedés, fekély támad belőle, mely a visszéres állapottal szoros összekötetésben áll.

Ilyenmű fekélyek gyógyításánál első teendők a fekély tisztán tartása után a szenvedő tagot bepólyázni, azt nyugalomban tartatni, belsőleg pedig **sulfurt** adagolni.

Mind a két betegünk, kik e kórral előfordultak nők valának, egyik egy főzőné, a másik egy koldusnő, 32 és 36 évesek. Az előbbinél a gyógyulás 61, a másiknál 47 nap alatt következett be.

Köszvényes fekélyek. Ezek általában köszvényben szenvedő betegeken észlelhetnek, melylyel vagy nyílt, vagy pedig még homályos összekötetésben léteznek. E nemű fekélyeknek külalakja alig távozik el a többi fekélyekétől, abból mindazáltal felismertethetnek, hogy idő változásra rozszabbodnak, a csendes időben javulnak. Sok esetben azonfelül az elválasztott nedv étető, és kínos fájdalmakat okozó. A köszvényes fekélyek orvoslásánál a bujakóros complicatiokra mindig figyelemmel legytünk.

A két beteg, ki ezen kórnmekkel kórodánkban segedelmet keresett, egy férfi. és egy nő volt; az első 20 nap alatt a **silicea** adagolása után meggyógyult, midőn a nő, bujakóros összekötetés végett a **nitri acidum** 48 nap i használata után bocsáttathatott csak el.

Rühös fekély. H. M. csapó segéd, pár évvel ezelőtt rühben szenvedett, azóta bőre soha egészen meg nem tisztult, sok ideig számtalan keléssel volt baja, négy héttel ezelőtt mindakét lábszárán fekélyek támadtak, melyek szélei gyuladtak, és kiállhatatlan viszketéget okoznak. 14 nap alatt a **sulfur** belső adagolására, és fekélyeinek tisztogatására, meggyógyulva hagyta el az intézetet.

Görvélyes torok fekély. Egy 19 éves gyenge testalkatús leány, kinek mindezeideig hószáma nem jelent meg, jött a nevezett kórral orvoslás alá. A fekélyek egyik fültövétől a másikig egész egy koszorut képeztek, némelyek mélyek, mások felületesek, mindannyian

azonban igen rosszszagú genyt választottak el. A beteg arcza puffadt, sápadt, helylyel-helylyel kivörösödött, étvágya jó, hasa felfúvódott, de nem fáldalmas, lábaira gyenge, minden mozgást kerül. E kór orvoslását **calcareo carbonica**-val kezdtük meg, s bár a lefolyás igen hosszú volt, miután azonban e szernek üdvös hatása napról napra tisztábban valósult, azt következetesen folytattuk, és örömeinkre ezen súlyos beteg 114 napi orvoslás után tökéletes épiséggel távozatott az intézetből.

(Folyt. köv.)

Nevezetes csontszú-kóreset.

Fábián Erzsébet, 17 éves, Csány helység, Heves megyei születésű, 1863-dik évi június 13-kán e következendő állapottal vétetett fel a kórodába:

Az Anamnesisből kiderült, hogy mintegy fél év előtt az egyenes földön menve megcsuszamlott, elesett, honnét maga erejéből többé felkelni nem birt. Haza vitetvén a lábszárát eltöröttnek nyilvánították, azt zsindelek közé bekötötték, azonban a helyett hogy a csontbőr végei összeforrottak volna, a megtört helyen fekélyesedés, a csontnak a bőrtől lemezitelenítése, és szuvasodása állott be. Ily elhagyatott állapotban volt e szerencsétlen leány fél évig, sőt azon idő alatt mindenféle kuruzsolások sem hiányoztak.

Jelen állapot. Az arcz kifejezése halvány, sápadt a test az idő korhoz képest kifejeletlen, sovány, bár étvágya rendes, lázza nincsen, havi tisztulása mindez ideig nem jelent meg. A bal láb alszára az alsó harmadától kezdve felfelé a sipsont dudoráig egészen lemezitelenítve találtatott, azon a helyen pedig a hol a sipsont lemezitelenítése kezdődött, a csont ketté törve lenni találtatott. a tört vég a bőrt keresztül lyukasztván, fél hüvelyknyire kiállott. Megfogván a sipsont törtvégét ez által a térd bütyköket, és az egész izesülést fájdalmas mozgásban lehetett hozni. A környi lágyszövetek barna sápadtak valának és az egész állapot akként tünt fel, mintha a sipesont legnagyobb része majd nem a térd izesülésig elválni, és a csontszú a sipsontot felemészteni akarná. A leány lábára állni, vagy azzal legcsekélyebb mozgást tenni, képtelen volt, ezekhez járult igen bő rosszindulatu eves geny-elválasztás.

Ily állapotban találván a beteget, elhatározottat a leányt tápláló eledelkkel erőre juttatni, a genyesedést mennyire lehetséges javítani és ha e czéljéleretik, a térd felett a czomb csonton a csontkitást véghez vinni. Nem sietve ezen indicatióval, néhány heti gyógykezelés után nagy örömeinkre és meglepetésünkre azt tapasztaltuk, hogy a fentebb leirt sipsont mezelen része egész kiterjedésé-

ben, részint mint lebeny, részint tömörcsont alakban, egy egész, sőt másfélhüvelyknyi hosszú, 2 — 5 vonal vastagdarabokban elvált, és a levált részekben a csont belsejéből hús szömlöcsök alakultak; a genyedés mindinkább csekély, a környi részek piros színre változtak; a beteg azonfelül erőben nevedett, s így a csonkítás nem csak feleslegessé vált, hanem a csontszú meggyógyult, az eddig nyomorult leány lábaira felállni és járni tudott, a csont kiállításának legkisebb jele sem maradt, őt ekként az intézetből ugyanazon év július 31-kén tehát félévi gyógyítás után egészséggel haza bocsáthattuk.

Külsőleg a sebet lágy meleg vízzel szorgalmasan tisztogattuk, azt száraz tépéssel befedtünk, midőn némely helyeken sipolyokat észrevettünk, azokat rögtön késsel felnyitottuk belsőleg pedig a **phosphort** adagoltuk.

Lapszemle.

Az Allgem. hom. Zeitung 70-dik kötete, Lipcsén 1865. jan. 2-kán megjelent 1-ső számának foglalata:

1-ször. **A hasonszenv 1863-dik évben.** Rövid visszapillantás, a szerkesztőtől. — Helyesen jegyeztetik meg már az előszóban, hogy hasonló visszapillantás a szak emberének kedves szolgálatot szerez, miután a netalán felejtettek újra emlékezetbe hozza, azonfelül módot nyújt a multak felett elmélkedni, hasonlításokat felállítani, ekként a hasonszenv-előhaladását egy meghatározott rövidebb időszak alatt megbirálni.

A gyógyszerzetan kimivelődése csekély haladást tett. Új kémlődések egyedül három gyógyszerrel történtek, melyek élettani hatása mindaddig tudva nem volt. Lithion carbonicum **Hering** által, spiraea ulmaria **Bojanus**, Arundo mauritianiaca **Patti Chagon** által. Az utánkisirletek közül **Zlatarovich** műve az agaricus muscariusról legjelesebb és legtökéletesebbek közé tartozik. **Hoppe** tanár terjedelmes utánkisirlete a Chamomilla vulgaris felett még nincs befejezve. Csekélyebb értékűek: az euphrasia után vizsgálata **Kleinert**-től, a pulsatilla-é **Lembke**-től, a clematis erecta, és chamomilla vulgaris-é **Hencke**-től, melyek egyedül töredékeknek tekinthetők.

A hasonszenvi gyógyszerzetannak, az abban előforduló csalódások és tévedések kitisztázása és helyreigazítására, **Roth** és **Langheinz** tettek indítványt. A példák, melyeket állításuk igazolására felhoztak nem bírtak kellő érvényre emelkedni. Ily fontos mű egyesek ereje által nem is kivihető, ez okból **Langheinz** indítványa: egy különös élettani gyógyszerhatástan egyetlet alakítani, a legkorszerűbb.

A gyógyszerhatástan egyes gyógyszereknek a hasonszenvi irodalomban szintén megjegyzésre méltó. Így

előterjeszti **Rückert** az apis és lacerta agilis bővebb megismertetését, **Blöde** a secale cornutum hatását, **Neumann** a thea helybeli és általános körtüneteit, **Ackermann** a tartarus emeticus működését különösen a szivere, **Lamy** a thallium, **Kissel** a phosphor, **Traube** a nicotin, **Rosenthal** a jódkészítmények, **Berg** a hydrocotyle asiatica külön hatásait.

A homöopathia elméleti fejlesztése körül különféle örvendetes mozzanatok találunk. **Bruckner**, Remak galvanotherapiáját használá fel a simile, és a gyógyszerek ritka ismétlésének megerősítésére. **Böninghausen** aphorismái osztatlan helyesléssel találkoztak. A gyógyszerek elő s utó működéseit **Hoppe** taglalta **Aegidi** a gyógyszerek ritka ismétlését melegen támogatta. **Porges** a hasonszenvi elvnek alaposságát az ásvány források használatánál ritka ügyességgel bizonyítja be. **Értékesek**, és élesen átgondolva voltak **Grauvogel** több rendbéli munkái, melyek által a homöopathiát a természet-törvényekbe megalapítani igyekezett. Végre érdekesek és vélemények, pusztá szavaknál fontosabbak **Szontágh** microscopikus kisirletei, melyeket néhány gyógyszer-dörzsölésekkel Pesten véghezvitt, melyek **Mayrhofer** ebbeli kémlődéseire méltán csatolthatnak.

(Folytatás következik.)

2-dik cikk. **A szabad gyógyszerosztásról** **Kick** tanár által Bécsben. Itt elősoroltatnak azon érvek, melyek a hasonszenvi szerek szabad kiosztását az orvosok által megalapítják. A cikkirő összeállítja e helyen mindazon nevezetesebb érveket, melyeket az említett ügy mellett **Stens**, **Hoppe**, **Brefeld** sőt maga **Rademacher** e célra vonatkozó irataikban kiadtak. Az egész cikk igen ügyesen van szerkesztve, azonban kivonatra nem alkalmas, s így kiket érdekel, azokat vagy a nevezett írók munkáira, vagy a fenemlitett cikk olvasására kénytelenítünk utalni.

(a jövő számban folytatattik.)

3-dik cikk: **hasonszenvi gyógyítások**, czime alatt if. **Goullon H.** tr. s gyakorló orvos által Remdából, egy tenyérszerű kiterjedésű **nyakszirt sömör** esete közöltetik, mely a rhus toxicodendron használatára 8 nap alatt tökéletesen meggyógyult. Miképen jött e gyógyszer választására? ezen történettel deríti fel. Mint orvosnövendék, a jénai egyetem sebészi osztályában egy reggelen egy nő keresett segedelmet egyik karjának mélyen szétterjedő hólyagos kútege ellen, mely az általa észleltel tökéletes hasonlatosságban volt. Ép midőn a kórt a jegyzőkönyvbe mint napszúrás beigtatni akarták, előmutat a nevezett nő egy zöld levelet, milyen a szénagyttjésnél a fű között bőven elterjedve volt, mely mint mondta a szenvedő karját érzékenyen érintette, és ekként a hólyagos kúteget előidézte. Ezen zöld levél nem volt

más mit rhus toxicodendron. — (Különben a rhus rég ismertetik a homœopathiában sömörelleses szernek. Szerk.) (folytattatik.)

A 4-dik czikk Északamerikából vándorolt be, és a Lachesis működéséről közöl bővebb adatokat. Dr. Dunham New-Yorkban 1850-dik évben egy gyermekági lázban elholt nő hulláját bonczolván, balkezének mutató ujját megsértette. Pár nap múlva a megsértett ujj négyszer vastagabbá lett a rendesnél, a kézfe, s alkar megdagadtak, vizenyősekké, fájdalmasakká váltak, sőt az egész baloldal megmerevedett. Ehhez járultak nagy erőtlenség, félrebeszélés, tályogok. A lachesis mindezen szenvedéseket 5 nap alatt eloszlatta.

Egy 9 éves leány ragály után vöröshimlőt kapott, — a foltok egyszerre a testről eltűntek, s ideglázás jelenetek állottak elő. Lachesis adagolására hét óra alatt a veszély el volt távoztatva.

1853-ban Brooklynbe egy veszélyes járvány = rossz indulatú kelés neve alatt uralkodott. A kelés az alsó ajkon támadt, ennek környéke meggyuladt és a beteg 24 óra alatt meghalt. Az allopathikus orvoslás eredmény nélküli volt. 8 esetben, melyeket közlő észlelt, a lachesis már néhány óra múlva a fájdalmakat megenyhíté, és a veszély csakhamar eltávolítva volt.

Három idült végtag tekélyeknél (valószínűleg buja kóros indulattal) hol a geny elválasztás hirtelen megszűnt, a végtagok megvörösödtek, sőt vizenyősek lettek, melyekhez ideges jelenetek csatlakoztak, a lachesis igen jó sikerrel alkalmaztatott.

(Folytattatik.)

Január havi kimutatás,

a gyöngyösi közkórházban orvoslás alá került betegekről.

E hóban a beteg mozgalom egyirányú volt a múlt évi december havival. Felvétellett ugyanis beteg 45, mely a múlt évi 48 maradvánnyal 93-at téssen. — A kór jellem folytonosan csorvás-hurutos, szembetűnő erőfogyatkozással, és határozott hajlammal a hagymázos kórformára. — Hagymáz e hóban nyolcz esetben fordult elő, kúteg egyiknél sem észleltetett, a kór székhelye a mell és has voltak, egy esetben az agyat támadta meg, mely merevedő görcsök beállása után halállal is végződött. — A légző életművek betegségei 13 izben kerültek észlelet alá, egyedül egyszer lobos indulattal, hat-szor mint tüdővész, háromszor mint légrekedés, ugyanannyiszor mint tüdővizdag. — A csontok és izestülések

szenvedései hat esetben fordultak elő. — Bujakór 9, vízkór 5, bőrkúteg 3, fekély 14, váltóláz 6, sérülés 3, csonttörés 2 agybántalom 2, esetben; azonfelül több egyes idült kórok.

A felvett betegek között volt: férfi 57, nő 36. ingyenes 86, önkéntesen fizető 4, czezhbeli 3. — Meggyógyult 31, meghalt 8, felmaradt 54.

Elhaltak pedig: Vízkórban 3, méhrákban 1, tüdővizdagban 1, agykórban 1, tüdővészen 1, hagymázban 1.

Az ápolási napok összes száma volt 1676, melyből esik egy betegre 18 nap.

E hó folytán a hagymáz kórházunk segédorvosát **Kusz Máté** sebész-mestert is meglepé, ki a kúteges hagymázban súlyosan lebetegedett. Azontelül a kórház 75 éves kapusa, és egy kórházi szolga sem menekülhetek meg e ragályos kór általi meglepetéstől. Jelenleg mind a hárman, előrehaladó javulásnak örvendenek.

A Városban a közegészségi állapot ennek daczára mindezeideig kielegitő.

E lap szerkesztőcélénél e következő munkák megrendelhetők:

A Cholérának egyszerű és biztos orvoslása a hasonszenv elvei szerint. Kiadta Horner István orvostudor. 1848. Ára 50 kr. o. ért.

Népszerű oktatás a Tehen vagy Véd-Himlő oltásról. A nmélt. magyar kir. helytartótanács jóváhagyása folytán. — Községek előljárói, lelkészek és szülők számára. Irta Horner István orvostudor. Második bővített kiadás 1853. Ára 10 kr. o. ért (Ezen oktatás magyar, német és tót nyelven jelent meg, 100 példányra tiz ingyen példány adatik.)

Az első magyar Karlsbadi tanácsadó. Különös tekintettel vagyontalanabb, hazánkfiaira. Irta Horner István orvostudor. 1863. Ára 40 kr. o. é.

Gyöngyös városának történeti, statisztikai és geográfiai leirása. Gyűjtötte és kiadta Horner István orvostudor. 1863. Ára 50 kr. o. é.